

*Маєр Тетяна Гарольдівна,
зав.відділу телекомунікаційних технологій та електронних ресурсів*

Відділ телекомунікаційних технологій та електронних ресурсів: становлення та досягнення

*Місія Національної бібліотеки –
збереження культурної спадщини і
передача її майбутнім поколінням.*

В даний час інформація стала одним з найбільш значущих ресурсів людського співтовариства і в державному плані розглядається як стратегічний ресурс. Збереження, раціональне використання і розвиток цього стратегічного ресурсу є особливо важливим для будь-якого суспільства і держави. Це спонукає зберігачів та розповсюджувачів інформації до прискорення процесу переходу на нові апаратно-технологічні рішення, а також, на швидке оновлення інноваційно-інформаційних стратегій розвитку.

Національні бібліотеки всіх країн Європи багато в чому схожі за напрямками своєї діяльності, оскільки виступають зберігачами національної писемності, національними бібліографічними центрами, центрами бібліотекознавчих досліджень.

Національна історична бібліотека України (далі НІБУ) дотримується у своїй діяльності загально-європейських напрямів розвитку в галузі збереження книжкових зібрань історико-культурного надбання країни.

Понад 20 років минуло з того часу, як в структурі книгозбірні було створено відділ телекомунікаційних технологій та електронних ресурсів (колишній відділ бібліотечних інформаційних технологій). За цей час відділ неодноразово реорганізовувався починаючи від підрозділу з функціями, фактично, машбюро (тільки із застосуванням комп'ютерів) та допомоги в поповненні електронного каталогу, до

повноцінного осередку автоматизації – провідника сучасних досягнень у галузі ІТ-технологій в діяльність національної бібліотеки.

Сучасна назва відділу впроваджена у 2016 р. у зв'язку з необхідністю відобразити зміст нових напрямів роботи, що мають загальносвітові тенденції інноваційних перетворень великих книгозбірень.

Підготовчий етап автоматизації Бібліотеки співпав з матеріально важким періодом 1990-х років на тлі культурно-відновлюваних перетворень перших років Незалежності. Відсутність програмного забезпечення, коштів на придбання технічних засобів та витратних матеріалів уповільнювало справу автоматизації.

З 1995 року почалося оснащення Бібліотеки комп'ютерною технікою для автоматизації бібліотечних процесів. Із залученням міжнародних благодійних фондів: "Відродження", "Євразія", "Регіональна бібліотечна програма" (Будапешт), а також ЮНЕСКО. В Бібліотеці започатковано програму створення Інформаційного центру «Історія України», основним завданням якого на той час була організація і наповнення бібліографічної бази даних вказаної тематики. А також створено відповідний структурний підрозділ - сектор бібліотечних інформаційних технологій (далі – БІТ), який через 4 роки став уже відділом – самостійною структурною одиницею Бібліотеки.

Поступово нарощувалося матеріально-технічне забезпечення діяльності відділу. Так, при фінансовій підтримці Бюро Канадсько-Українського Партнерства, було придбано перший ксерокопіювальний апарат, факс-модем та налагоджено службу електронного листування шляхом підключення до мережі Freenet. Співробітники відділу (6 осіб) виконували основне на той час завдання – автоматизацію бібліотечних процесів.

Наступним кроком розбудови інформаційного простору Бібліотеки була спроба у 2002 році отримати грант від Відділу преси,

освіти та культури Посольства США на створення Інтернет-центру та придбання необхідного обладнання для його повноцінного функціонування. Водночас цією програмою було передбачене створення локальної мережі та презентаційного ВЕБ-ресурсу.

Однак, реалізація цієї програми в той час не була здійснена. Лише через три роки Бібліотека змогла підключитися до Всесвітньої Мережі, а ще через два роки – створити власну локальну мережу та перший повноцінний ВЕБ-ресурс (2008 р.).

У 2003 році відділ бібліотечних інформаційних технологій забезпечував:

- підтримку у робочому стані діючих технічних засобів і програмне забезпечення АБІС «LIBER»;
- поповнення електронного каталогу нових надходжень;
- комп'ютерний набір підготовлених бібліографічних покажчиків, методичних, інформаційних матеріалів;
- ведення ділової та бухгалтерської документації.

У 2004 році в Історичній книгозбірні встановлено автоматизовану бібліотечно-інформаційну систему IRBIS, що дало можливість створювати бібліографічні бази даних власної генерації та задіяти широкі можливості системи для адаптації до умов роботи колективу Бібліотеки.

Починаючи з кінця 2007 року у зв'язку з реорганізацією і значним збільшенням кількості автоматизованих робочих місць (АРМів) було здійснено реконструкцію та монтаж локальної комп'ютерної мережі Бібліотеки на основі сучасних з'єднувальних елементів мережі. Розширено і посилено парк комп'ютерного обладнання, підвищений рівень його технічних характеристик, оптимізовані його компоненти і вдосконалено структуру локальної мережі, що дозволило підвищити рівень пропускну здатності та надійності комунікаційної системи Бібліотеки.

В останні десять років поетапно впроваджувалися мережеві технології в практику бібліотечної роботи, відбувалася організація онлайнового доступу користувачів до світових інформаційних ресурсів, здійснювалася розробка та впровадження оптимізаційних методів у процесах відбору документів та їх оцифрування.

Водночас відбувався подальший розвиток інформаційно-бібліотечних технологій з широким використанням можливостей Інтернет, за необхідністю надавалася допомога в пошуку та наданні користувачам інформації про ресурси Інтернет з тематики їх досліджень.

Окремим напрацюванням відділу присвячені презентації, доступні на сайті Бібліотеки¹:

Наприкінці 2011 р. співробітниками відділу проведено моніторинг та аналітичне порівняння провайдерів, що надають послуги на території Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника, з метою визначення технологічного рішення, прийнятного для здійснення організації власного ВЕБ-серверу з представленням електронних ресурсів Бібліотеки в Інтернеті. Проведено процедуру погодження умов та укладення договору з новим провайдером на послуги доступу до Інтернету через відокремлений оптово-волоконний канал і оренди зовнішньої IP-адреси. В результаті реалізації цього проекту Бібліотека отримала доступ в Інтернет по виділеному каналу зв'язку, а через рік за допомогою спонсорської підтримки встановлено власний потужний

---

¹ http://www.nibu.kiev.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=87&Itemid=1618 . Презентації циклу "Школа досвіду роботи": «На зустріч читачам: вихід НІБУ в світовий інформаційний простір» (2011), «Оцифрування власного фонду. Досвід НІБ України: оптимізація процесу» (2012), «Участь у проекті «Культура України» та власний досвід створення електронної бібліотеки» (2013); «Екскурсія електронним читальним залом НІБУ» (2014), «Етапи автоматизації НІБ України» (2014), Доповідь на Всеукраїнській науково-практичній конференції БІБЛІОТЕЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО У КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ, що відбулася в НІБУ 2.11.2017р. в рамках ІV Красзнавчих читань пам'яті Петра Тронька «Основні положення Концепції розробки нового сайту НІБУ».

відмовостійкий сервер для зберігання страхових копій поцифрованих книжкових видань.

Наразі співробітники відділу підтримують та регулярно поповнюють сайт НІБУ, проводять майстер-класи в структурних підрозділах Бібліотеки для менеджерів інформаційних ресурсів.

В процесі запуску новий (4-й) сайт НІБУ, який розробив програміст, що опікується інформаційними ресурсами Бібліотеки останні 7 років. Починаючи з першого запуску в 2008 році наш сайт припиняв роботу лише у форс-мажорних обставинах: у зв'язку із відсутністю світла або Інтернету.

У сучасному світі жодна бібліотека не може дозволити собі бути повністю незалежною при створенні електронних баз даних. Електронна епоха культури неминуче призведе до співпраці і координації бібліотек як на національному, так і на міжнародному рівнях. В активі Національної історичної бібліотеки участь в багатьох загальнонаціональних та міжнародних проектах з розкриття фонду, які мали за мету:

- оцифрування традиційних каталогів та картотек,
- створення Імідж-каталогу,
- оцифрування власними силами (та із залученням партнерів на засадах аутсорсінгу) рідкісних і цінних книжкових видань в рамках тематичних колекцій, представлених в складі електронної бібліотеки «Історична спадщина України»,
- представлення електронних копій з колекції «Шевченкіана» на ВЕБ-ресурсах Національної бібліотеки Великобританії, Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого та інших.

Відділ телекомунікаційних технологій та електронних ресурсів – один з наймолодших в НІБУ, але уявити без нього сучасну бібліотеку, особливо бібліотеку майбутнього, неможливо. Відділ здійснює:

- організацію єдиного інформаційного простору НІБУ;

- впровадження нових інформаційних технологій;
- оптимізацію технологічних процесів Бібліотеки на основі автоматизації робочих місць;
- супровід, організацію обслуговування сучасних способів накопичення, зберігання, обробки, пошуку, узагальнення та обміну інформацією на основі широкого використання засобів комп'ютерної техніки;
- вдосконалення системи обслуговування користувачів Бібліотеки на основі інформаційних технологій;
- розвиток комунікаційної системи Бібліотеки;
- розширення асортименту бібліотечних послуг, що надаються користувачам;
- методичну роботу;
- навчання співробітників Бібліотеки.

На сьогодні в НІБУ створені, регулярно поповнюються доступні для он-лайн користувачів 26 бібліографічних баз даних, об'єднаних в електронний каталог, 15 електронних колекцій, що складають електронну бібліотеку «Історична спадщина України».

Крім того, відділ підтримує інформаційну систему Бібліотеки, проводить тестування та оптимізацію програмного забезпечення, адаптує та тестує програмні засоби для всіх підрозділів Бібліотеки. Комп'ютерний парк НІБУ складає більше 40 ПК², які об'єднані в локальну мережу.

При оцінюванні рівня розвитку інформаційних технологій (ІТ) в бібліотеці можуть враховуватися різні параметри, зокрема, ступінь автоматизації технологічних процесів, технічна оснащеність, програмне забезпечення (ПЗ), канали зв'язку та ін. Проте, важливими чинниками є роль, статус, організація роботи, принципи побудови та стратегія розвитку служб інформаційних технологій (ІТ-служб).

---

² а загалом - 50 АРМів, частина підключена як термінальні станції за технологією «тонкого клієнта»;

Підвищити статус ІТ - служб (і тим самим вибрати сучасний інноваційний вектор розвитку Бібліотеки) можливо через часткове делегування функцій з формування та оптимізації бібліотечних технологічних процесів, залученню ІТ - спеціалістів в управлінський процес. Спільне прийняття рішень з розвитку і впровадження тих чи інших інформаційних технологій дозволяє знайти більш оптимальний підхід і виробити стратегічні рішення з урахуванням особливостей бібліотеки та розвитку нових ІТ.

Саме такий шлях десять років тому вибрав головний менеджмент нашої Бібліотеки. А сучасні досягнення НІБУ в галузі впровадження інформаційних технологій в практику роботи бібліотеки підтвердили вірність цього вибору.

Керівництву Бібліотеки та її провідним фахівцям регулярно пропонується інформування щодо тенденцій розвитку ІТ-галузі. Фахівцями відділу ТТЕР готуються презентації, майстер-класи, розробки концепцій нових компетенцій, важливих для визначення довгострокової стратегії розвитку НІБУ.

За останні роки співробітники відділу ТТЕР, окрім постійної самоосвіти та участі в науково-практичних конференціях з ІТ-технологій, отримали декілька іменних сертифікатів та посвідчень за участь в семінарах, тренінгах та курсах підвищення кваліфікації. Завідділу неодноразово проводила заняття для співробітників інших установ, і отримувала щирі подяки від слухачів за змістовні й корисні презентації та доповіді.

За 11 останніх років, як спеціаліст вищої кваліфікації³, зав. відділу впевнено бачить доцільність та продуктивність застосування своїх здібностей, навичок та досвіду з налагодження автоматизації та інформатизації НІБУ, до яких вона доклала багато зусиль. У відділі

---

³ до того ж одночасно в декількох галузях: за фахом - історик-архівіст (РДГУ-МДІАІ), має сертифікат як спеціаліст в галузі комп'ютерних систем обробки інформації та управління, а також більш ніж 10 річний досвід роботи в національних бібліотеках і ще 7 років стажу в галузі охорони історико-культурної спадщини.

створена надійна та злагоджена команда професіоналів, що спроможна вирішувати проблемні питання, прокладати шляхи для втілення інновацій в бібліотечній установі, використовуючи набуті знання, розвинений інтелект, особистий творчий потенціал.

Співробітники відділу мають досвід роботи не тільки з ІРБІСом, а і з іншими автоматизованими системами, великий досвід в оцифруванні власного документного фонду, створенні та підтримці нових інформаційних продуктів.

Окрім завідуючої, в останні 10 років у відділі працюють: головний спеціаліст в галузі оцифрування Крикотун Ігор Володимирович та виконуючий обов'язки системного адміністратора і спеціаліста з налагодження комп'ютерів та периферійної техніки, а також програміст Іваніщев Богдан Вячеславович, основне завдання якого – розробка та підтримка представлення інформаційних ресурсів НІБУ (сайту, електронної бібліотеки, електронного каталогу та окремих баз даних, тощо) в мережі Інтернет.

На жаль, передчасно пішла з життя Хоменко Тетяна Олексіївна, яка багато років пропрацювала у відділі, сумлінно виконувала роботи з комп'ютерного набору, редагування та роздрукування. А також впровадила електронний облік статистичних даних, розроблений зав. відділу.

За час роботи Ігор Володимирович Крикотун досконало оволодів (як теоретично, так і практично) процесами: створення страхового фонду та підготовки користувачьких електронних копій для електронної бібліотеки НІБУ, ведення облікової документації в електронному вигляді на частину фонду електронних документів. Водночас Ігор Володимирович поєднує цю відповідальну роботу з обслуговуванням користувачів: виконання замовлень на ксерокопіювання та сканування. Свій досвід Ігор Володимирович передає молодим фахівцям. Це молоді люди, що отримали вищу

освіту в галузі інформатизації та бібліотекознавства: Опенько Сергій Васильович та Павленко Дмитро Олегович. Перший з них - Сергій Васильович працює у відділі майже п'ять років. Він зарекомендував себе як сумлінний виконавець, самокритичний, чуйний та комунікабельний. Активно бере участь у підвищенні кваліфікації шляхом участі в семінарах та тренінгах УБА й постійних консультаціях з досвідченими співробітниками.

Дмитро Олегович, що працює у відділі з осені 2017 року, проводить аналітичну обробку оцифрованого документного фонду, що складає електронну бібліотеку НІБУ, та доповнює електронний каталог метаданими (ключовими словами) для розширення пошукових можливостей користувачів на сайті Бібліотеки та в глобальній мережі. Д.О. Павленко відповідальний фахівець, готовий повсякчас прийти на допомогу як користувачам, так і співробітникам Бібліотеки.

Після закінчення магістратури Київського національного університету ім. Тараса Шевченка до дружної команди відділу долучилася Іваніщева Дар'я Вячеславівна – перспективний фахівець з відмінними аналітичними здібностями, навичками незалежного мислення та вмінням досліджувати проблему, здійснювати поглиблений аналіз і висловлювати свої висновки у логічно структурованому тексті. Наразі вона успішно займається обліком та статистикою відділу, редагуванням метаданих, обробкою електронних видань, що надходять на окремих носіях інформації, обслуговуванням користувачів електронного читального залу та оновленням матеріалів ЕБ (електронної бібліотеки) «Історична спадщина України», представленої на сайті НІБУ. Перенесення інформації на новий сайт Бібліотеки - доволі великий обсяг роботи, який розпочала виконувати Дар'я Вячеславівна у серпні 2018 року.

В компетенцію системного адміністратора НІБУ входить забезпечення єдиного процесу комп'ютеризації Бібліотеки;

прокладення та впровадження локальної мережі між наявними комп'ютерами Бібліотеки; впровадження на її основі серверно-клієнтської архітектури інформаційних ресурсів нашої книгозбірні, адміністрування локальної мережі, адміністрування серверів та комп'ютерів; впровадження автоматизації бібліотечно-бібліографічних процесів; підбір та встановлення, налаштування необхідного програмного забезпечення; вирішення проблем забезпечення збереження створюваної інформації, архівування та захист від комп'ютерних вірусів. При необхідності, системний адміністратор виконує підключення та налагодження штатної роботи периферійних пристроїв та тестування і заміну окремих модулів ПК.

Іваніщев Богдан Вячеславович поєднує навчання в аспірантурі НТУУ «КПІ ім. І. Сікорського» з виконанням обов'язків програміста Бібліотеки, а саме: здійснює перспективні розробки у галузі створення та оновлення електронного контенту в інформаційних ресурсах Бібліотеки, допомагає оптимізувати електронне середовище. Під час навчальної практики на базі НІБУ він успішно виконав адаптування програмного забезпечення для потреб розбудови електронної бібліотеки. Наразі Богдан Іваніщев розробив новий сайт Бібліотеки, на якому впроваджує сучасні технологічні рішення, що дозволяють поліпшити функціонал інформаційних ресурсів НІБУ.

Зав.відділу, вивчаючи напрацювання інших установ та організацій (враховуючи й зарубіжний досвід), неодмінно виносить кожне важливе питання на обговорення спеціалістів відділу. Після експертної оцінки оптимізовані та адаптовані до реалій Бібліотеки найбільш вдалі рішення зав. відділу пропонує на розгляд керівництва у вигляді концепцій, інноваційних стратегічних планів, регламентів, положень, інструкцій тощо. До речі, співробітники відділу ТТЕР, окрім того, що вони є «просунутими» користувачами комп'ютера, спеціалізуються в різних галузях інформатизації.

Загальновідомо, що найліпший результат можна отримати від захопленого своєю справою працівника, коли праця приносить людині задоволення. Тож, при організації роботи зав. відділу бере до уваги здібності кожного працівника до певного виду діяльності, враховує його професійні та природні якості. Співробітники відділу відповідально виконують поставлені завдання, тому що зацікавлені втіленням в практику автоматизації нових здобутків в галузі інформаційних технологій, які постійно відстежують в Мережі, водночас підвищуючи свій кваліфікаційний рівень.

Колеги отримують інтелектуальне задоволення від вдалого розв'язання завдань, створеного програмного продукту або втілення технологічного рішення. Надійним мотиваційним чинником виступає і бажання виправдати довіру та покладені сподівання на професіоналізм та досвід, і усвідомлення причетності до справи збереження загальнолюдського історико-культурного надбання.

11.08.2018